

та душевних страждань, погіршення здатностей потерпілого (потерпілої) або втрата можливості їх реалізації, інші обставин, які мають істотне значення, вимоги розумності і справедливості.

Точне загальне визначення розміру заподіяної моральної, а отже – психічної шкоди, на наш погляд, обов'язково містить і за будь-яких умов повинно містити психологічний показник змін звичного психічного функціонування внаслідок заподіяних душевних страждань (моральної шкоди), об'єктивно встановлений дослідженням на підставі індивідуального психологічного обстеження постраждалої особи. Важливе значення має співвіднесення з грошовим еквівалентом, необхідним для прийняттого для даного соціального середовища в певній місцевості (територіальній громаді, районі, області), де мешкає постраждалий(-ла), життєвого функціонування протягом усього періоду переживання моральної шкоди з дня заподіяння до дня проведення судово-психологічної експертизи, враховуючи медичні та майнові витрати. При цьому невідновлювані втрати, завдані здоров'ю, потребують обрахунку у взаємозв'язку з тими ускладненнями психофізіологічного або психофізичного функціонування, які потерпілому (потерпілій) доведеться долати у майбутньому.

Таким чином, грошовий еквівалент психічного визначається шляхом проведення спеціального психологічного дослідження, покликаного відтворити звичні психічні стани обстежуваних з виконанням і без виконання інтелектуальних і емоційно-вольових дій у зіставленні з індивідуальним переживанням подій, пов'язаних з ситуацією (продовженим станом) заподіяння психічної (моральної) шкоди. Загальний коефіцієнт варіабельності психічного функціонування в умовах нервового (психічного) стресу, шкоди здоров'ю, продовжаного стресового впливу є обов'язковими елементами експертно-психологічного обстеження.

Антоніна КІЧУК

*доктор психологічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний
університет, м. Ізмаїл, Україна*

ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕЗІЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ЗА ПОТЕНЦІЙНО ТРАВМУЮЧИХ ОБСТАВИН ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

За реалій сьогодення, коли життєдіяльність особистості юнацького віку відбувається в умовах потенційно травмуючих обставин воєнного стану в Україні, актуалізується увесь спектр проблем, пов'язаних із вибором копінг стратегій, здатністю враховувати захисні фактори та фактори ризику. Зазначене загострює потребу і фахівців, і практиків, зокрема, освітньої сфери у виробленні наукових орієнтирів щодо розв'язання життєво-важливих проблемних питань. На часі – систематизація наукових уявлень саме психологів в означеній площині. Ось чому дослідницька увага як учених, так і практикуючих психологів прикута до феноменології психологічної резильєнтності особистості.

Вивчення й узагальнення наукових джерел, де безпосередньо або опосередковано вивчається це психологічне явище уможливорює висновок про те, що єдиної наукової позиції у цьому плані ще не вироблено; не склалось ще й загальноприйнятої концепції, котра б дозволила сформулювати повноцінне психологічне знання. Принагідно зауважимо: знання, як філософська категорія, постає особливою формою духовного засвоєння результатів пізнання людиною дійсності; ця форма характеризується саме «усвідомленням їх істинності» [6, с.228]. Якщо брати до уваги суто психологічний зміст цієї категорії, то варто враховувати, що в цьому ракурсі психологія «аналізує закономірності функціонування знання, їх засвоєння індивідом», досліджуючи, з одного боку, вплив знання на психологічний розвиток людини, а, з іншого – ті внутрішні механізми, котрі й «перетворюють знання в переконання» [3, с.228]. Отже, самоцінність саме психологічного знання про будь-яке явище є незаперечною адже тут присутній такий життєвий момент – позиціонування об'єктивної істини, котра підтверджується практикою. Отже, знання не може бути ототожене із поняттям «інформація, адже знання є особистісним надбанням» на відміну від інформації, котру можна купити, взяти, продати тощо.

З огляду на вищезазначене, актуалізується такий контент осмислення проблематики психологічної резильєнтності: розуміючи її виключне значення в умовах життєдіяльності сучасної людини, котра перебуває під постійним тиском військової ситуації в країні, все ж принципово важливо виходити із суто психологічного знання про феноменологію резильєнтності, зокрема, про науковий статус «стійкості, пластичності, пружності». Саме таке змістове наповнення сучасні вчені здебільшого вкладають в резильєнтність як метакомпетенцій, зокрема, майбутнього фахівця (Богданов С., Панок В., Чернобривкін В., Хамініч О. та ін.). До того ж при цьому генезу самого терміну пов'язують із неусвідомлюваними захисними механізмами, із захисними факторами та факторами ризику, емоційними стресами та різними захворюваннями людини, а також ураховуючи науковий доробок у цьому плані фізіологів, квантових фізиків, психонейроімунології та ін. [3]. Зазначимо, що досить розлогими вже постали дослідження психологічної резильєнтності особистості, котрі виконані на основі результатів наукового пошуку зарубіжних учених [2].

Проведений аналіз психологічного дискурсу щодо проблематики психологічної резильєнтності особистості саме юнацького віку дозволяє зробити принаймні такі узагальнення. По-перше, про важливе значення емоційного інтелекту у структурній своєрідності психологічної резильєнтності особистості, адже, з одного боку, йдеться про управління емоційною сферою (Бар-Он Р., Гоулман Д., Кочерга Н., Майнер Дж., Шпак М. та ін.), а, з іншого – про зв'язок емоційного інтелекту зі здоров'ям людини (Дін Ф., Метьюз Д., Носенко Е., Савчин М. та ін.). По-друге, поглиблюючи уявлення про науковий статус поняття «психологічна резильєнтність особистості юнацького віку» має сенс досліджувати його у взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості із здоров'ям особистості означеного вікового періоду. У цьому плані варто акцентувати на категоризації, а саме психоемоційного здоров'я, хоча змістове його наповнення ще досі складає предмет дискусії серед фахівців. Так, якщо вже здебільшого сформувався точка зору вчених щодо трактування психічного

здоров'я та доцільності його визначити на міждисциплінарній основі, де розрізняти суто «психологізований» зміст (на відміну від контексту медичної психології) (Бефані А., Юдин Б., Юрченко В. та ін.). Склалась й дослідницька позиція відносно психологічного здоров'я, де вже термінологічно констатується неподільність в людині «тілесного» і «фізичного» та «необхідність і того й іншого для повноцінного функціонування» (Терлецька Л., Царькова О., Шувалов О., та ін.). Сформувалась думка психологів щодо правомірності поняття «емоційне здоров'я» (Джеймс У., Бреус Ю., Ланге К.Г., Міляєва В. та ін.) та доречності вивчати у здоровій людині духовний, особистісний і тілесний виміри (Савчин М.), як основної характеристики її потенціалу та надійності [4, с.4-5]. З огляду на те, що нині зберігається вже встановлена (Бреслав Г.) тенденція про збільшення кількості психічно здорових, але психологічно хворих людей, то підвищується актуальність явища, яким постає психоемоційне здоров'я.

Проведені нами дослідження уможливають психоемоційне здоров'я розглядати як інтегративна особистісна властивість, котра становить основу успішної життєдіяльності через розвиток самосуб'єктної активності, спрямованої на вироблення наближеного до гармонійно-оптимального стилю саморегуляції і забезпечує здатність студента відрефлексовувати та контролювати власні емоції, ідентифікувати й адекватно оцінювати психоемоційний стан оточуючих та впливати на нього. Побудова конструкту «психоемоційне здоров'я» створює можливість повноцінно осмислювати його як психологічне явище та особистісну властивість, в якій інтегровані всі встановлені складники емоційної сфери – ціннісно-мотиваційна, інформативно-рефлексивна. До того ж йдеться про психоемоційне здоров'я як складне і, водночас, цілісне особистісне утворення, що акумулює регулятивно-адаптаційний та активний її потенціал [1].

Встановлено, зокрема, що в різні вікові періоди психоемоційне здоров'я має і різні темпи становлення і шкали якості, що зумовлені здатністю особистості до саморозвитку. Це особливо рельєфно простежується у зрілому юнацькому віці, коли вважається, що всі науково встановлені виміри емоційної сфери

психіки людини набувають чіткого вияву (самотворення емоцій; знак, модальність, інтенсивність емоційних переживань; наявний вектор вияву емоційної особистісної готовності; вимір емоційного самопізнання; здатність до духовних переживань) [1].

Отже, враховуючи природу психологічної резильєнтності особистості, її своєрідність розвитку на віковому етапі зрілого юнацького віку, припускаємо, що концептуалізація означеного явища лежить у площині ущільненого зв'язку із психоемоційним здоров'ям студентства. Із конструктивною розробкою концепції розвитку резильєнтності особистості юнацького віку за потенційно травмуючих обставин життєдіяльності ми й пов'язуємо перспективи подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кічук А. Особистісні особливості психоемоційного здоров'я студентів: монографія. Ізмаїл: ІРБІС. 2020. 406с.
2. Медянова О., Дворніченко Л., Любіна Л., Шкраб'юк В., Кононенко О. Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Психологія») 2023. №10(28). С. 601–611.
3. Психологічна енциклопедія /автор-упорядник О.М.Степанов. К.:Академвидав. 2006. 424с.
4. Савчин М. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри: монографія. Дрогобич: ПП «Посвіт». 2019. 232с.
5. Федотова Т. Резильєнтність як одна із метакомпетенцій розвитку майбутнього фахівця початкових класів. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2018. Т.1, №8. С.159–164.
6. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 743 с.

Ольга СЕРЕДА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна